

Az ausztriai iparfelügyelők 1912-iki évi jelentése.

Az iparfelügyelők jelentései hovatovább nélkülözhetetlen forrásművei lesznek a kortörténelemnek. Megbízhatóbb és teljesebb képét alig fogja valahol kapni a történetíró valamely korszaknak, mint ezekből a jelentésekből, amelyek pontos adatokat tartalmaznak arról, hogy mit dolgoztak az illető korban az emberek, hogyan fejlődött az ipari tevékenységük és milyen volt az ipar és a társadalom legfontosabb elemének: a munkásságnak a sorsa és az életmódja és milyen az államhatalom gondoskodása mindezekről. Az angol iparfelügyelők jelentései nélkül alig lehetne megérteni a múlt század első felében végbement forradalmi munkásmozgalmakat, amelyek Anglia társadalmi életét oly mélyreható módon átalakították.

Az osztrák ipar felügyelők 1912-iki jelentése remek példánya a lelkiismeretes, ügybuzgó és szakszerű munkának. A benne felhalmozott anyag annyira tág körű és oly precíz válaszokat ad a jelentés körében felmerülhető kérdésekre, hogy értékét dokumentális szempontokból óriásinak kell mondanunk.

A többek között hű tükrét kapjuk benne az esztendő gazdasági történetének. Az osztrák iparfelügyelet kezdettől fogva azon az állásponton volt, hogy a szociálpolitika csak a gazdasági élet történetével kapcsolatosan érthető meg és csak ennek az összefüggésnek a tiszta látása képesíthet bennünket a szociálpolitika helyes irányainak a kijelölésére. Azért évről-évre pontos adatait közli a gazdasági konjunktúrának mintegy ezzel is dokumentálva, hogy minden újmutatásuk és kritikájuk nem teoretikus betűragás eredménye, hanem az élettel való közvetlen érintkezés.

A gazdasági élet alakulásaira vonatkozó adatokból megállapítható (és ez reánk nézve a fejlődés azonossága miatt bír érdekkal), hogy az 1911-iki nagy gazdasági lendület még 1912-ben is tovább tartott egészen az esztendő közepéig. A második és harmadik harmadban bizonyos stagnáció jelentkezett, amely csakhamar határozott visszafejlődéssé változott. Míg az első félévben 840 nagyobb üzemépítkezés és 620 üzemnagyobbítás volt, az év utolsó negyedében ez az építkezési kedv nemcsak hogy megcsappant, hanem sok helyütt hirtelen, minden átmenet nélkül egyszerre csak megszűnt.

Az építkezések természete arra mutat, hogy az üzemek minél aprólékosabb specializálódásának a korát éljük. Folyton növekedik azoknak a vállalatoknak a száma, amelyek egészen szűk körű speciális iparág működését szolgálják. Valamint hogy feltűnő az eddig jórészt kézzel üzemeltetett iparoknak gépi üzemre való tömeges berendezése is, így 74 téglagyár, 25 asztalosüzem van a gépiüzemmé való átalakítások között, ami az industrializálódás rohamos menetét árulja el ezekben a többnyire kézműves-iparágokban. Nagy jelentőségű a villamos erőnek egyre fokozódó térfoglalása is, mert éppen ez az erőforrás az, amely a kis üzemeket is könnyedén képesíti a gépi berendezésre.

Érdekes, hogy az üzemkibővítés legnagyobb arányokat talán éppen abban az iparágban öltötte, amely az egyedüli stagnáló ipar volt már 1911-ben is és folytatólag még inkább 1912-ben. Értjük a textilipart. Ez a különös jelenség arra mutat, hogy a hanyatló konjunktúra idejében csak az üzem moder-

nizálása, specializálása, a tőkének és a berendezésnek gazdaságosabb kihasználása és a termelési költségeknek ily módon való leszállítása tarthatja fenn a gazdasági egyensúlyt, míg azok az üzemek, amelyek ilyen változtatásra nem képesek, tönkremennek.

A gazdasági fejlődésnek a szociálpolitikával való összefüggése világosan kitetszik abból, hogy éppen a fejlődés által létrehozott új üzemek azok, amelyek teljesen megfelelnek a szociálpolitika és szociálhygiéniai követelményeknek. A jelentés egy egész listát közöl azokról az üzemekről, amelyek valóságos mintaképei a hygiénikus berendezésnek. Ezek példáján azután általában javulnak a fűtési, világítási, szellőztetési stb. viszonyok úgy, hogy az ilyen panaszok folytonosan ritkultak. Annál több kifogás van a kisipari üzemek, különösen a sütőipari berendezések ellen, amelyekben gyökeres változások kell hogy bekövetkezzenek. A kisipari alkalmazottak lakásvizsgálatai is sok panaszra adnak alkalmat, különösen a műhelyekben lakó és alvó inasok miatt.

Az ifjómunkások törvényellenes alkalmazása állandóan csökken. A kihágások legnagyobb tömege e téren a téglaiiparban mutatkozik. A hiba azonban itt is többnyire nem annyira a munkaadókban, mint a téglamunkás-családokban van, amelyek nem akarják vagy nem tudják a gyermekek munkáját nélkülözni. Ez különben egyéb iparágakban is előfordul annak jeléül, hogy az élet kényszere sokszor erősebb, mint a törvény tilalma. A jelentés szerint sokszor kapnak az iparfelügyelők kérdéseket gyárosoktól, hogy mit tegyenek olyan esetben, amikor a szülők 14-ik életévüket még el nem ért gyermekeiket minden áron be akarják állítani a gyári munkába?”

A munkásmozgalmak fejezetében kiemeli a jelentés, hogy egyre több azoknak a mozgalmaknak a száma, amelyek rendszeres szabadságolás a célja. A kereskedelmi alkalmazottakról szóló törvényben biztosított szabadságolási jog szolgáltatta erre a lökőerőt és ma már nemcsak a kereskedelmi segédmunkások követelik és kapják ezt a kedvezményt, hanem egyre több gyár adja is, megadja már a fizetett szabadságidőt munkásainak.

Nagyon érdekes technikai újításokat is ismertet a jelentés. A legérdekesebb ezek közül az a kísérlet, amelynek célja, hogy a közönséges csalánból szövésre alkalmas fonalat állítson elő. A technikai lehetőség már meg van valósítva, most még csak a pénzügyi rentabilitás kimutatása van hátra.

Mindez úgyszólván halvány képét is alig adja a hatalmas jelentésnek, amely évről-évre hívebb és kimerítőbb tudósítója és krónikása lesz a gazdasági életnek. A hű tudósító és lelkiismeretes krónikás értékét pedig valamennyien ismerjük. A történelem ilyen detailokban is az élet mestere.

Dr. Kadosa Marcel.